

του Valéry: ποίηση, δοκίμια, διάλογοι, αφηγήματα, θέατρο, καθώς και οι δημοσιευμένες στο περιοδικό Yggdrasil σημειώσεις μαθημάτων του στο Collège de France (*Cours de poétique*). Ερευνήθηκαν επίσης λεπτομερώς οι 27.000 χειρόγραφες σελίδες των *Τετραδίων* του που το C.N.R.S. δημοσίευσε στην αυθεντική τους μορφή, σε μία σειρά 29 τόμων fac-similé. Ερευνήθηκαν τέλος *ανέκδοτα χειρόγραφα* του συγγραφέα από το αρχείο Paul Valéry που φυλάσσεται στο τμήμα χειρογράφων της γαλλικής εθνικής βιβλιοθήκης στο Παρίσι.

Η παρακολούθηση ορισμένων εννοιών στην προοδευτική πορεία των έργων και των χειρογράφων του Valéry και παράλληλα η αντιπαράθεση κειμένων του, που προέρχονται από διαφορετικές περιόδους, κρίθηκαν μεθοδολογικά αναγκαίες για την παρουσίαση τόσο της εξέλιξης της βαλεριανής διάνοησης, όσο και της εμμονής της σε ορισμένες βασικές για την προβληματική του πραγματικού ιδέες. Ιδιαίτερη σημασία δόθηκε επίσης στην ανάλυση της συνείδησης, της ευαισθησίας (*sensibilité*) και της γλώσσας που αποτελούν τους κύριους πόλους προβληματισμού του Valéry σε σχέση με το πραγματικό και που αναδεικνύουν την πρωτοτυπία της σκέψης του. Συσχετισμοί των βαλεριανών θέσεων με θεωρίες φιλοσοφικές και επιστημονικές μαρτυρούν αναλογίες μάλλον παρά επιρροές και μάλιστα αποκαλύπτουν ένα στοχαστή που συχνά προηγείται της εποχής του. Αναδείχθηκαν έτσι ορισμένες άγνωστες πτυχές και μια αυθεντικά φιλοσοφική συνιστώσα της βαλεριανής διάνοησης που δεν περιορίζεται στον τομέα της αισθητικής, αλλά έλκεται από τις ίδιες τις ρίζες της γνώσης, της γλώσσας και της ποιητικής δημιουργίας.

Θεώνη Αναστασοπούλου - Καπογιάννη (Τομέας φιλοσοφίας) Αιτιότητα και δημιουργία. Το συνεχές και το ασυνεχές στο έργο του Henri Bergson. (*Causalité et création. Le continu et le discontinu dans l'oeuvre d' Henri Bergson*). σ. 694. (Πανεπιστήμιο της Σορβόνης-Παρίσι IV 1990).

Η έννοια της *δημιουργίας* είναι θεμελιώδης μέσα στην μπερξονική φιλοσοφία, στο μέτρο που η πραγματικότητα ορίζεται ως *δημιουργική διάρκεια*. Το βασικό ερώτημα, στο οποίο κυρίως η εργασία αυτή προσπάθησε να απαντήσει, αναφέρεται στη δυνατότητα συμβατότητας ανάμεσα στη *συνέχεια*, που εμπεριέχεται στην έννοια της διάρκειας, και την *ελευθερία*, που προϋποθέτει η έννοια της δημιουργίας.

Γίνεται αρχικά διάκριση ανάμεσα σ' ένα *ασυνεχές τεχνητό* (*discontinuu artificiel*), αυθαίρετη κατασκευή της νόησης, και ένα *ασυνεχές λειτουργικό* (*discontinuu fonctionnel*), που όχι μόνο δεν καταστρέφει τη συνοχή της πραγματικότητας αλλά, αντίθετα, συμβάλλει στον εμπλουτισμό της. Η συνέχεια της φαίνεται έτσι να διασφαλίζεται μέσα από δημιουργίες που θεμελιώνουν το μέλλον της, χωρίς να προϋπάρχουν ως δυνατότητες στο παρελθόν της. Οι δημιουργίες αυτές ριζώνουν δηλαδή στο παρελθόν, χωρίς να καθορίζονται από αυτό.

Γίνεται, στη συνέχεια, προσπάθεια εμβάθυνσης στις "τροπικότητες της διάρκειας", προκειμένου να φωτισθούν οι προϋποθέσεις της δυναμικής αυτής συνύπαρξης του συνεχούς και του ασυνεχούς. Ο μπερξονικός χρόνος καταγράφεται ως *μνήμη*, χωρίς όμως να εξαντλείται σ' αυτήν. Διαφοροποιείται μάλιστα από τη νομοτελειακή συνέχεια, που συνεπάγεται μια πραγματικότητα καθαρά μνημονική, μέσω της ιδιότητάς του να είναι παράλληλα *χρόνος-δύναμη* (*temps-force*), ικανός να υπερβεί τις εκάστοτε εκδιπλώσεις του.

Η μη επανάληψη συνιστά το βασικό νόμο της ζωής. Η υποτιθέμενη μπερξονική αντι-νοησιарχία δεν αποτελεί στο βάθος παρά μια σοβαρή απόπειρα θεμελίωσης της έννοιας της *ελευθερίας*. Η νόηση κωδικοποιεί με ευκολία τις ποσοτικές σχέσεις, ενώ οι ποιότητες εγκαταλείπονται από αυτήν, στο βαθμό που αποδεικνύονται χωρίς χρησιμότητα. Η ελευθερία που δέπει την πραγματικότητα ως χρονική διαδοχή οδηγεί στην ασυμμετρία των ποιητών και

την απρόβλεπτη εμφάνιση δημιουργιών, που είναι δυσανάλογες προς τις ίδιες τους τις αιτίες.

Η έννοια της δημιουργίας προσδιορίζεται, έτσι, σε σχέση με δύο τύπους συνέχειας απόλυτα διαφορετικούς μεταξύ τους: μια *ομοιογενή μονογραμμική συνέχεια*, πηγή της επανληψής και της ταυτότητας, και μια *ετερογενή βαθειά συνέχεια*, φορέα λειτουργικών ασυνεχειών. Πρόκειται, από τη μια μεριά, για μια *αιτιότητα λογική ή μηχανική* και, από την άλλη, για μια *"αιτιότητα" δημιουργική*.

Αυτο-καθοριζόμενη, διαρθρωμένη σε βάθος, η δημιουργική διάρκεια υποβάλλει την ιδέα μιας *αιτιότητας πρισματικής* (causalité prismatique) που επιτρέπει τη μετάβαση από ετερογένεια σε ετερογένεια. Προφυλάσσοντας δε τη *συνέχεια* από την τυφλή αναγκαιότητα, όπως και την *ασυνέχεια* από την άγονη απομόνωση, μπορεί να παραμένει απόλυτα πιστή στον εαυτό της.

B. Μέθοδος εργασίας

Η παραπάνω έρευνα τοποθετήθηκε συγχρόνως σε δύο επίπεδα. Το πρώτο, εσωτερικό στην μπερξονική φιλοσοφία, περιέλαβε την ανάλυση και το συσχετισμό εννοιών που ήταν οργανικά δεμένες με εκείνη της *δημιουργίας* (με κύριο άξονα τις έννοιες: *συνεχές-ασυνεχές*). Η ανίχνευση αυτή κρίθηκε αναγκαία προκειμένου να γίνει κατανοητός ο τρόπος με τον οποίο ο μπερξονικός δυναμισμός θεμελιώνεται οντολογικά και να εκτιμηθεί το κατά πόσον αυτός αποτελεί πραγμάτωση των προθέσεων του δημιουργού του. Στο δεύτερο επίπεδο, αναζητήθηκε μια περισσότερο σφαιρική θεώρηση της φιλοσοφίας του Bergson, μέσα από την παραβολή των βασικών του θέσεων προς εκείνες άλλων φιλοσόφων που, άμεσα ή έμμεσα, μπορούσαν να διαλέγονται μαζί του. Η μέθοδος που ακολουθήθηκε είχε ως σκοπό τόσο την ανάδειξη της γονιμότητας και της πρωτοτυπίας της μπερξονικής προβληματικής, όσο και τη σωστή τοποθέτησή της μέσα στην ιστορία της φιλοσοφίας.

Εκτός από τα ήδη εκδεδομένα έργα ελήφθησαν υπόψη:

1) Όλες οι ανέκδοτες σημειώσεις του φιλοσόφου, γραμμένες από τον ίδιο στο περιθώριο των βιβλίων που μελέτησε ή σε σελίδες χωριστές. Τα βιβλία αυτά αποτελούσαν την προσωπική βιβλιοθήκη του Bergson και, μαζί με την αλληλογραφία του, βρίσκονται στη βιβλιοθήκη J. Doucet στο Παρίσι (Αρχείο Bergson).

2) Τα ανέκδοτα μαθήματα του Bergson στη φιλοσοφία του Πλωτίνου, που έγιναν στο Collège de France (1901-1902) και βρίσκονται στη βιβλιοθήκη V. Cousin στο Παρίσι.

Μαρία Ι. Γιόση, (Τμήμα Φιλολογίας, Τομέας Κλασικής Φιλολογίας) *Μύθος και λόγος στον Σοφοκλή.*

Η ταυτότητα μύθου και λόγου στον Σοφοκλή είναι η θέση που υποστηρίζεται στη μελέτη αυτή, στην οποία ο λόγος του Σοφοκλή εξετάζεται ως λόγος ποιητικός, πολιτικός, θεατρικός, ως λόγος-μύθος.

Καθώς οι όροι *μύθος* και *λόγος* είναι ανάγκη να οριστούν, επιχειρείται στα τέσσερα μέρη της Εισαγωγής μια ανασκόπηση των σημασιών τους και των ερμηνειών που κατά καιρούς προτάθηκαν. Έτσι, στο πρώτο κεφάλαιο της Εισαγωγής εξετάζεται ο *μύθος* και το λεξιλόγιο του λέγειν από τον Όμηρο έως τον Πλάτωνα, στο δεύτερο, ο *μύθος* στον Πλάτωνα (με λεπτομερή εξέταση και συσχετισμό πλατωνικών χωρίων), στο τρίτο, ο *μύθος* στη νεώτερη σκέψη (όπου αναφέρονται οι σημαντικότερες περί μύθου θεωρίες φιλοσόφων, ιστορικών των θρησκειών, ανθρωπολόγων και γλωσσολόγων, από τον E. Cassirer και τον Max Müller ως τον Lévi-Strauss και τον R. Barthes). Στο τέταρτο και τελευταίο κεφάλαιο της Εισαγωγής, με τίτλο "Μύθος-αφήρηση-τραγωδία", μεταφερόμαστε στο χώρο της "λογοτεχνίας", αφού ως "λογοτεχνία" αντιμετωπίζεται και το κείμενο